

на праведний шлях. На цьому наголошують Лазар Баранович, Данило Братковський, Климентій Зіновієв тощо. Їхні поезії набувають морально-дидактичного спрямування. Наприклад, у вірші Лазаря Барановича «Автор жалкує і апелює» ліричний герой звертається до Творця: «За все на світі, Боже, тобі шана!/ І моя праця цілою зостане [3, с. 246].

Християнські цінності яскраво виражені в поезіях, присвячених осмисленню земного буття і смерті. Плинність матеріального і його скороминучість спонукають людину замислитися над життєвими орієнтирами, які пропонує християнство. Адже зразком моральної досконалості, навчання і життя для християн є центральна божественна постать Ісуса Христа, земне життя якого залишається ідеальним прикладом для усіх поколінь. А тому в ліриці Бароко безкінечність існування вибудовується у двох площинах: «Праведным шмать дати в небѣ живот вічний, / грішники же вовержут въ огонь безконечный» [2, с. 47].

Вади людського характеру також переосмислюються крізь призму християнських цінностей і набувають алегоричного звучання. Наприклад, бажання гризти ближнього асоціюється із поведінкою kota. Такі твори мають повчальний характер: «Злий злѣ страждает; образ сей нам являет: / всяк ловий, сам уловлен бывает» [2, с. 48].

«...Християни всіх епох, – зазначив У. Джемс – почували щось спільне для них усіх: дух побожності та милосердя, що охоплював всіх, на кого сходила благодать, – той особливий внутрішній стан, який характеризується любов'ю і смиренням, безмежним довір'ям до Бога, суворістю до себе, милосердям до інших» [1, с. 210].

Тема смерті пов'язана не лише із неминучістю її приходу, але й із швидкоплинністю людського життя, міркуваннями про те, що про добрі справи повинен дбати і молодий, і старий.

Таким чином, у ліриці Бароко спостерігаємо художню інтерпретацію осмислення духовних християнських цінностей у контексті земного шляху та життя вічного. Митці звертаються до критеріїв розрізнення добра та зла, морального й аморального, які можна звести до порятунку особистої безсмертної душі для вічного блаженного життя з Богом.

Література

1. Джемс У. Многообразие религиозного смысла. СПб., 1993. 420 с.
2. Українська поезія. Середина XVII століття. Київ, 1992. 669 с.
3. Українська література XVII ст. Київ, 1987. 606 с.

УДК 82.0:791.43.01:821.161

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОТИВУ БОЖЕВІДЛЯ У «ПОВІСТІ ПРО САНАТОРІЙНУ ЗОНУ» МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО ТА ЇЇ КІНОВЕРСІЇ «ТАНГО СМЕРТІ»

В. В. Чуйко

«Повість про санаторійну зону» – один із знакових творів М. Хвильового, у якому письменник здійснив психологічний аналіз епохи та свого героя (за Соломією Павличко [3]) й дійшов висновку, що обидва – невиліковно хворі. Наслідки нещадного впливу громадянської війни на духовне здоров'я та психоемоційний стан пореволюційного суспільства незворотні: колишні революціонери, які готові були віддати власне життя за щасливе майбутнє, опинилися у пастці комуністичної системи й стали «зайвими людьми». Відчувши прірву між своїми ідеалами та реальною дійсністю, вони зрозуміли, що їх шлях невизначений, а долі дощенту понівечені.

Мотив божевілля та роздвоєння характерів героїв – амбівалентність (за З. Фройдом) – найбільше привертає увагу багатьох хвильовознавців, зокрема Віри Агеєвої, Ю. Безхутрого, Оксани Вечірко, Тамари Гундорової, Г. Костюка, Раїси Мовчан, Соломії Павличко, Л. Сеника та інших. Вони по-різному визначають особливості цього стану та засоби його відтворення в повісті. Тим не менш, дискурс хвороби в «Повісті про санаторійну зону» сьогодні недостатньо досліджений, що й зумовлює *актуальність* аналізу цієї проблеми.

Мета дослідження – з'ясувати чинники невиліковної хвороби героїв, особливості її вираження та порівняти, як інтерпретується мотив божевілля в повісті та кінематографічній версії О. Муратова «Танго смерті».

Божевілля – провідний мотив «Повісті про санаторійну зону», що підтверджують не лише поведінка та світогляд героїв, а й крик божевільного, на тлі якого, по суті, відбуваються всі події. М. Хвильовий прагнув акцентувати на психологічному стані «зайвих людей», показати їх деградацію та моральне падіння. Паралельно з мотивом божевілля у творі простежуються й інші мотиви, зокрема самотності та двійництва, що й формує специфічну концепцію героїв, які стали уособленням певної ідеї. Їхня самосвідомість – внутрішньо суперечлива, подекуди розірвана, адже вони розуміють, що виходу із ситуації, в якій вони опинилися, немає, і змінити життя та світ неможливо, тому, коли постає вибір між життям та смертю, вони обирають останнє.

Божевілля героїв твору має кілька літературознавчих інтерпретацій. Так, наприклад, на думку Оксани Вечірко [1, 52], такий стан можна трактувати як роздвоєність чуттєвого переживання, що виникає внаслідок зіткнення двох зовсім протилежних почуттів – задоволення і незадоволення, кохання й ненависті, симпатії та антипатії. В. Юрченко [4, 57] розглядає його як наслідок зіткнення вітальної енергетики з аморфністю буття. М. Нестелеєв, у свою чергу, зауважує: «Мотиви двійництва у творі, що реалізуються на кількох рівнях, пояснюють роботу творчої уяви, спроби підсвідомого адекватно відобразити дійсність та викривити її у літературних фантазмах, що втілено як метафізичну спробу зрозуміти ту таємну тайгу підсвідомості, яка непокоїть не тільки анарха, але й самого М. Хвильового» [2, 33].

Зрештою, мотив божевілля в «Повісті про санаторійну зону» можна розглядати як частину сюжету та як світовідчуття, яким керується письменник. М. Хвильовий, отже, не просто подав різні моделі поведінки героїв, розчарованих у житті, наслідках революції, а максимально відтворив власні переживання.

У кінематографічній версії повісті також простежуються мотиви двійництва та роздвоєння особистості, проте не настільки виражено й очевидно, як у першоджерелі. Наприклад, у фільмі, на відміну від повісті, де постійно мова йде про «хворобливість» пацієнтів санаторію, які й самі розуміють свій стан, анарх постає зовні здоровим чоловіком. У його поведінці та словах не простежуються жодні симптоми чи схильності до психічної хвороби, навпаки, досить чітко відбиті риси стримано-флегматичного характеру чоловіка, який не звертає уваги на дріб'язкові спроби інших хворих викликати в нього якісь емоції. Незважаючи на те, що в повісті відсутні чіткі портретні характеристики персонажа, письменник змальовує анарха як людину, яка отримує насолоду переважно від простих біологічних потреб. Його стан, за фройдівською класифікацією, психотичний, адже у психіці анарха принцип задоволення стоїть над реальністю, а боротьба між ними розцінюється як душевний надлом. У фільмі ж сама інтрига – санаторійний роман анарха з Майєю – розчинилася в побутових дрібницях. Тут анарх – втомлена, надломлена власними сумнівами людина, яка упродовж усієї картини лишається незворушливою.

Відрізняється від оригіналу й зображення образу Савонароли. Якщо в повісті він викликає у реципієнта асоціації із зацикленістю на власних принципах, відвертою ворожістю до тих, хто не хоче дотримуватися вибраної канонізованої лінії, то в кінематографічній інтерпретації О. Муратова герої більш стримані, не такий відвертий, без ознак суворості. Цьому позитивному і, на перший погляд, стриманому герою

протистоїть його минуле, з якого він постає жорстоким убивцею, гнівливим бунтарем, борцем за права людини.

Те ж саме можна стверджувати й про зображення у творах самої «санаторійної зони». Якщо в повісті це місце, відділене від усього світу (у багатьох реципієнтів асоціюється з концтабором), охороняється стрільцями, і за його межі без дозволу вийти ніхто не може, то у фільмі постає зовсім інша картина. Санаторій у кіноверсії зовні нагадує справжнє місце відпочинку: гарна будівля, оформлена в бароковому стилі, велика територія, яка виводить і в ліс, і до річки, парасольки й лежачки для відпочинку, біла статуя як елемент декору, великий ганок, де обідають герої, тощо.

Отже, письменник і режисер по-різному відобразили мотив божевілья: у той час як у повісті все натякає (або вказує прямо) на хворобу й безвихідний стан героїв, у фільмі мотив більш завуальований, прихований під яскравою «обгорткою» щасливого життя. Режисер удався до такого прийому для того, щоб створити інтригу, досягти видимості того, що картина буде про курортний роман, а потім поступово розкривати всі проблеми.

Дискурс хвороби в обох творах є сферою художнього осмислення феноменів дійсності, які набувають специфічних форм у різні історичні епохи і мають різний ступінь метафоризації власного вираження. Він допомагає краще зрозуміти світогляд письменника, особливості його життєвого та творчого шляху.

Література

1. Вечірко О. Мотив «роздвоєності» у творчості М. Хвильового (на матеріалі оповідання «Я (Романтика)»). *Наукові записки КДПУ*. Серія: Філологічні науки (літературознавство). Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. Вип. 142. С. 50–54.
2. Нестелєєв М. Романтична візія суїцидальних мотивів у новелістиці Миколи Хвильового. *Слово і час*. 2010. № 10. С. 23–33.
3. Павличко С. Психопатичний дискурс: Микола Хвильовий. К., 1999. С. 272.
4. Юрченко В. Бінарність творчого мислення Миколи Хвильового: Лінія анарх – Карно у повісті «Санаторійна зона». *Дивослово*. 2006. № 1. С. 56–58.

Підсекція журналістики

УДК 070.431:004.738.1(477.43/44)

НАДМІРНА ЕКСПЛІКАЦІЯ ФАКТУ В НОВИННИХ ПОРТАЛАХ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

В. Борецький

Наразі у ЗМІ подільського регіону все менше місця залишається позановинній інформації. Так, традиційні для регіональної преси елементи нарисовості, звітності, журнальності (корисні поради, рецепти тощо) в електронних медіа практично повністю витіснені малими новинними жанрами – інформаційним повідомленням, заміткою, коментарем. Це пов'язано з високою затребуваністю реципієнтів на новинний контент та високою чутливістю до емоційно наснаженого матеріалу. При цьому задля такої наснаженості на тлі досить обмеженої кількості вартих для висвітлення прецедентів